

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เพื่อให้การพัฒนาประเทศดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ประเทศไทยจึงได้
สร้างแผนพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติขึ้น ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่ง
ชาติฉบับที่ 4 (2520 - 2524) ซึ่งเป็นฉบับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันได้กำหนดให้มีโครงการพัฒนา
เขตภูมิภาคต่าง ๆ โดยมุ่งการกระจายไปสู่ส่วนภูมิภาค และเน้นหนักการพัฒนาที่จะมีผล
ต่อประชากรผู้มีรายได้น้อย ทั้งนี้เพื่อความมั่นคงทั้งเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็น
สำหรับการพัฒนาชนบทเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งถือว่าเป็น
ภาคที่มีภาวะเศรษฐกิจต่ำที่สุด กล่าวคือรายได้ระหว่างกลุ่มครัวเรือนในปี 2516 มีกลุ่ม
ผู้มีรายได้น้อยหรือต่ำกว่า 6,000 บาทต่อปีมากที่สุดร้อยละ 41.1 ของจำนวนครัวเรือน
ทั้งสิ้นภายในภาค และสูงกว่าระดับเฉลี่ยทั้งประเทศซึ่งมีเพียงร้อยละ 22.2¹ นอกจากนี้
ยังเป็นภาคที่มีการพัฒนาน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย

ภายใต้แนวทางพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้มีการกำหนดมาตรการพัฒนา
พื้นที่เฉพาะขึ้น ห่วงการร้องไห้ซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 2.1 ล้านไร่ พื้นที่ดังกล่าวได้รับการ
พิจารณาว่าเป็นพื้นที่ที่มีปัญหาแตกต่างไปจากบริเวณอื่น ๆ เนื่องจากบริเวณนี้อยู่ปลายเขต
ของจังหวัดต่าง ๆ 5 จังหวัดคือ ร้อยเอ็ด สุรินทร์ ศรีสะเกษ ยโสธร และมหาสารคาม

¹สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่สี่ พ.ศ. 2520 - 2524
(กรุงเทพมหานคร: เรืองแสงการพิมพ์, 2520) หน้า 102 - 103.

และอยู่ห่างจากจุดศูนย์กลางของอำเภอแต่ละอำเภอเป็นผลให้ไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร¹ และในการปฏิบัติการให้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลที่จะเร่งรัดพัฒนาชนบท และเพื่อแก้ไขความยากจนในชาติ จึงได้มีระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการกำหนดพื้นที่เป้าหมายเพื่อการพัฒนาชนบทในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (2525 - 2529) โดยมีพื้นที่อำเภอและกิ่งอำเภอที่อยู่ในเขตทุ่งกุลาร่องให้ถึง 6 อำเภอ และ 1 กิ่งอำเภอด้วยกันคือ อำเภอเกษตรวิสัย สุวรรณภูมิ ทาคุม ราชสีไศล พยัคฆภูมิพิสัย ค้อวัง และกิ่งอำเภอโพนทราย ยกเว้นอำเภอปทุมรัตต์ และชุมพลบุรีเท่านั้น² ซึ่งคิดเป็นพื้นที่ที่อยู่ในแผนปฏิบัติการพัฒนาชนบทประมาณ 1.5 ล้านไร่ หรือ 73.26 % ของพื้นที่ทุ่งกุลาร่องให้ทั้งหมด³ จะเห็นได้ว่ารัฐบาลตระหนักถึงปัญหาความยากจนและการค่อยพัฒนาในเขตนี้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นยังมีปัญหาการขยายตัวอย่างรวดเร็วอย่างไม่เป็นระบบของประชากรและแรงงาน ซึ่งถ้าปล่อยให้เป็นอย่างนี้ไปตามภาวะการณ์ปัจจุบันโดยไม่มีการพัฒนาอย่างมีระบบ คาดว่าจะก่อให้เกิดปัญหาทางด้านสังคมและการเมืองในอนาคต และมีผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจด้วย

องค์ประกอบสำคัญอันหนึ่งของปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมก็คือ ปัญหาทางการศึกษาซึ่ง บุณชนะ อัดถาวร ได้กล่าวถึงบทบาทของการศึกษาในการพัฒนาเศรษฐกิจไว้ว่า เศรษฐกิจของชาติไทยจะเจริญก้าวหน้าไปได้เพียงไหนขึ้นอยู่กับปริมาณและคุณภาพ

¹ Chulalongkorn University Social Research Institute, Proposal Kula Ronghai Project (Bangkok: Social Research Institute, 1980) p. 1.

² สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, ร่างแผนปฏิบัติการพัฒนาชนบท 2525 - 2529 (กรุงเทพมหานคร: 2524)(อัครดำเนนา).

³ Chulalongkorn University Social Research Institute, Proposal Kula Ronghai Project p. 2.

ของระบบการศึกษา ในแง่เศรษฐศาสตร์อาจสรุปบทบาทของการศึกษาได้เป็น 3 ประการ คือ

1. ให้ความรู้พื้นฐานแก่บุคคล และฝึกให้มีความสามารถในอันที่จะรับการอบรม ฝึกหัดงานอาชีพในระดับของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. ฝึกอบรมบุคคลให้เกิดความคิดริเริ่มและสร้างสรรค์ รู้จักคิดประดิษฐ์หรือปรับปรุงทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ให้เกิดผลทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น
3. ฝึกอบรมในค่านานาที่ศีลธรรมจรรยา ปลูกฝังความเป็นผู้รู้จักหน้าที่รับผิดชอบและซื่อสัตย์ต่อตนเอง บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และช่วยกันสร้างฐานะส่วนรวมของเศรษฐกิจ¹

ผลผลิตที่ได้จากการศึกษาอันจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาชนบทก็คือ การผลิตคนที่สามารถเข้าใจ และรู้ถึงสิ่งประกอบทางค่านิยมและจิตใจอย่างเหมาะสมและสมคูลย์ และเป็นคนที่มีอุดมคติอันแน่วแน่ เพื่อนำความเจริญก้าวหน้ามาสู่ท้องถิ่น² แม้ว่าจะได้มีการปรับปรุงคุณภาพโรงเรียนในชนบทให้มีความทัดเทียมกับชุมชนต่าง ๆ แล้วก็ตาม แต่ในสภาพที่แท้จริงยังมีความเหลื่อมล้ำกันอย่างมากดังจะเห็นได้จากผลการวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพโรงเรียนประถมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ ใค้ชี้ให้เห็นถึงสภาพความเหลื่อมล้ำหรือแตกต่างกันของคุณภาพของโรงเรียนโดยเฉพาะโรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเมื่อเปรียบเทียบกับภาคอื่น ๆ แล้วมีขนาดเล็กที่สุด มีสัดส่วนครูไม่มีวุฒิสุงที่สุด ห้องเรียนคับแคบ อัตราส่วนนักเรียนต่อครูสูงที่สุด อุปกรณ์การเรียนน้อย

¹บุญชนะ อรรถการ, "บทบาทของการศึกษาในการพัฒนาเศรษฐกิจ," วารสารสภาการศึกษาแห่งชาติ 6 (ตุลาคม 2514): 4.

²ถนัด คอมันตร์, "การศึกษาจะช่วยเหลือความต้องการของประเทศที่กำลังพัฒนาได้อย่างไร," วารสารสภาการศึกษาแห่งชาติ 5 (มกราคม 2514): 9.

ที่สุด และมีค่าใช้จ่ายต่ำที่สุด ซึ่งตรงกันข้ามกับโรงเรียนในกรุงเทพฯ และภาคกลาง¹ จึงเห็นได้ว่าการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังมีความแตกต่างกับภาคอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัด ซึ่งชี้ให้เห็นความจำเป็นอันเร่งด่วนที่จะต้องพัฒนาการศึกษาในภูมิภาคนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตทุ่งกุลาร่องไห

สำหรับการวางแผนพัฒนาการศึกษาในเขตทุ่งกุลาร่องไห จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลพื้นฐานที่แสดงถึงสถานภาพทางการศึกษา ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสถานภาพทางการศึกษาของโรงเรียนในเขตนี้ การวิจัยครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการพัฒนาทุ่งกุลาร่องไห ซึ่งสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้จัดทำโครงการนี้ขึ้นเพื่อมุ่งเสนอแผนพัฒนาทุ่งกุลาร่องไหในทุกด้าน

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นสมควรที่จะดำเนินการวิจัยเพื่อศึกษาสถานภาพทางการศึกษาของโรงเรียน เพื่อเป็นการบ่งชี้ความเจริญทางการศึกษาของโรงเรียนต่าง ๆ และเพื่อนำผลวิจัยไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนพัฒนาการศึกษาในเขตทุ่งกุลาร่องไห เพื่อยกระดับการศึกษาของประชาชนไทยในเขตนี้ให้สูงขึ้นทัดเทียมกับท้องที่ส่วนอื่น ๆ ของประเทศไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสถานภาพทางการศึกษาของแต่ละโรงเรียนในอำเภอเกษตรวิสัย สุวรรณภูมิ ปทุมรัตต์ ชุมพลบุรี ท่าตูม ราษีไศล พยัคฆภูมิพิสัย ค้อวัง และกิ่งอำเภอโพนทราย ซึ่งอยู่ในเขตทุ่งกุลาร่องไห

¹สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, กระทรวงมหาดไทย, กระทรวงศึกษาธิการ, รายงานการวิจัยประสิทธิภาพโรงเรียนประถมศึกษา: องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษา (กรุงเทพมหานคร: เอราวิณการพิมพ์, 2520) หน้า 3 - 5.

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้มีขอบเขตในการวิจัยดังนี้

1. ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ โรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ที่เปิดทำการสอนตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปลายปีการศึกษา 2523 ในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ ซึ่งการวิจัยนี้จะศึกษาเฉพาะ

1.1 โรงเรียนประถมศึกษาที่มีชั้นเรียนตั้งแต่ประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ครบทุกชั้นเรียน

1.2 โรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีชั้นเรียนตั้งแต่มัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ครบทุกชั้นเรียน

2. การวิจัยนี้มุ่งศึกษาสภาพของโรงเรียนจากภาวะของโรงเรียน นักเรียน และครู โดยยึดเอาจำนวนนักเรียนของแต่ละโรงเรียนเป็นหลัก

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ข้อมูลที่รวบรวมได้เกี่ยวกับ โรงเรียน นักเรียน และครู จากโรงเรียนถือว่าเป็นข้อมูลที่ถูกต้องตรงกับสภาพความเป็นจริงทุกประการ

2. วัน เวลา ที่แตกต่างกันในวันสำรวจไม่มีผลทำให้สถานภาพทางการศึกษาของโรงเรียนเปลี่ยนแปลงไปจากสภาพปกติ

ความไม่สมบูรณ์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้อาจเกิดความคลาดเคลื่อนได้ เนื่องจากข้อมูลต่าง ๆ ของโรงเรียนบางข้อมูลไม่ได้มีการสำรวจหรือทำสถิติเอาไว้ เช่น จำนวนโต๊ะ เก้าอี้ จำนวนหนังสือในห้องสมุด ของเครื่องใช้ที่ได้รับบริจาค ผู้วิจัยใช้วิธีค้นจากสมุดสถิติรายเดือนหรือรายปีเล่มล่าสุดที่ได้เคยทำการสำรวจไว้ บางโรงเรียนสมุดสถิติเก่าเกินไป หรือไม่มี

จึงต้องประมาณเอาตัวเลขที่มีค่าใกล้เคียงที่สุดโดยคำนวณเอาจาก 1 หน่วยพื้นที่ ความไม่สมบูรณ์ของข้อมูลเหล่านี้อาจทำให้ผลการวิจัยคลาดเคลื่อนไปได้บ้าง

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

โรงเรียน หมายถึง สถานศึกษาที่เปิดทำการสอนวิชาสามัญทั้งโรงเรียนประถมศึกษา และโรงเรียนมัธยมศึกษา ปีการศึกษา 2523 ในเขตทุ่งกุลาร่องไห้

โรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง สถานศึกษาที่เปิดทำการสอนวิชาสามัญ ระดับประถมปีที่ 1 ถึงประถมปีที่ 6 ครบทุกชั้นเรียน ในเขตทุ่งกุลาร่องไห้

โรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง สถานศึกษาที่เปิดทำการสอนวิชาสามัญ ระดับมัธยมปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 5 ครบทุกชั้นเรียน ในเขตทุ่งกุลาร่องไห้

นักเรียน หมายถึง ผู้ที่ศึกษาอยู่ในโรงเรียนระดับประถมศึกษา หรือมัธยมศึกษา ปีการศึกษา 2523 ในเขตทุ่งกุลาร่องไห้

ครู หมายถึง ผู้ที่ทำการสอนอยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา หรือมัธยมศึกษา ปีการศึกษา 2523 ในเขตทุ่งกุลาร่องไห้

ดัชนีสถานภาพทางการศึกษา หมายถึง ดัชนีที่ชี้ถึงสภาพปัจจุบันของการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ซึ่งประกอบด้วยลักษณะของ โรงเรียน นักเรียน และครู จำแนกรายละเอียดได้ดังนี้

1. ลักษณะของโรงเรียน ประกอบด้วย

1.1 พื้นที่ของโรงเรียน หมายถึง พื้นที่ทั้งหมดที่นักเรียนมีอยู่ หรือได้รับอนุญาตให้ใช้จากเอกชนหรือวัด

1.2 พื้นที่ว่างสำหรับขยายอาคารเรียน หมายถึง บริเวณพื้นที่ที่เหลือจากการก่อสร้างอาคารแล้ว ซึ่งอาจจะเป็นบริเวณที่ต้องปรับปรุงหรือไม่ต้องปรับปรุงก็ได้

1.3 ประเภทของอาคาร หมายถึง อาคารเรียนถาวร อาคารเรียนชั่วคราว หรือศาลาวัด

1.4 อาคารเรียนที่มีคุณภาพ หมายถึง อาคารที่จัดเป็นสถานที่เรียน มีลักษณะเป็นสัดส่วน ไม่ชำรุดทรุดโทรม

1.5 ส้วม หมายถึง ที่สำหรับใช้ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ มีลักษณะมีคิติดูให้การได้ดี มีอุปกรณ์ทำความสะอาดพร้อม

1.6 ที่คั้นน้ำ หมายถึง ถังน้ำฝน ถูม กอกน้ำ บ่อบาดาล และสระที่บรรจุน้ำสำหรับให้นักเรียนดื่ม

1.7 โต๊ะ เก้าอี้ หมายถึง จำนวนที่นั่งเรียนซึ่งมีทั้งประเภท โต๊ะ เก้าอี้เดี่ยว และโต๊ะ เก้าอี้คู่ นั่งได้ 2 คน

1.8 พื้นที่คานบริหาร หมายถึง จำนวนพื้นที่ของห้องครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียน

2. ลักษณะของนักเรียน ประกอบด้วย

2.1 จำนวนนักเรียนที่มีอาหารกลางวันรับประทาน หมายถึง ทางโรงเรียนจัดขายให้ในราคาถูกลงหรือจัดหาให้ หรือได้รับความอนุเคราะห์จากเอกชนหรือวัด

2.2 ผลการสอบไล่ในชั้นสูงสุด หมายถึง จำนวนนักเรียนที่สอบได้คิดเป็นร้อยละของผู้เข้าสอบ ได้แก่

2.2.1 จำนวนนักเรียนที่สอบไล่ได้ในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในปีการศึกษา 2522 ของโรงเรียนประถมศึกษา

2.2.2 จำนวนนักเรียนที่สอบไล่ได้ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ในปีการศึกษา 2522 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา

3. ลักษณะของครู ประกอบด้วย

3.1 ครูที่มีวุฒิทางการศึกษา หมายถึง จำนวนครูที่ได้รับการศึกษาหรืออบรมและได้รับปริญญาบัตรหรือประกาศนียบัตรทางการศึกษา หรือสมัครสอบในวิชาครูต่าง ๆ ได้

3.2 ครูที่มีวุฒิตั้งแต่ตอนปริญญา หมายถึง จำนวนครูที่ได้รับวุฒิปริญญาทางการศึกษาหรือเทียบเท่า ตั้งแต่วุฒิประกาศนียบัตรประโยคครูพิเศษมัธยม หรือวุฒิปริญญาสาขาอื่นนอกเหนือจากวุฒิทางการศึกษา

3.3 ครูประจำการ หมายถึง ครูที่ทำการสอนอยู่จริงในโรงเรียนนั้นในปีการศึกษา 2523 รวมทั้งครูช่วยสอน ครูที่ถูกส่งมาช่วยราชการ แต่ไม่นับครูที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนโรงเรียนแต่ไปช่วยราชการที่อื่น หรือลาศึกษาต่อ

4. ลักษณะหมวดการเงิน ประกอบด้วย

4.1 รายได้ของโรงเรียน หมายถึง รายได้จากการขายอาหารกลางวัน จากร้านค้า จากการจัดงานประจำปีของโรงเรียน การให้เช่าที่เพื่อหาผลประโยชน์ และการขายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร

4.2 สิ่งของบริจาค หมายถึง วัสดุสิ่งของที่บริจาคโดยเทียบค่าเป็นเงิน ตามราคาวัสดุสิ่งของนั้น หรือแรงงานที่ประชาชนอุทิศให้โรงเรียนโดยเทียบค่าเป็นจำนวนเงิน โดยคิดค่าแรงขั้นต่ำตามประกาศของกรมแรงงาน

4.3 เงินงบประมาณก่อสร้าง หมายถึง จำนวนเงินที่รัฐบาลจัดสรรให้สำหรับใช้ในการก่อสร้างอาคารเรียน และอาคารประกอบต่าง ๆ ในปีการศึกษา 2523

4.4 เงินเคื่อนครู หมายถึง เงินเคื่อน ค่าจ้าง ที่รัฐบาลจ่ายให้กับครูในแต่ละโรงเรียนในปีงบประมาณ 2523

เขตทุ่งกุลาร่องไห้ หมายถึง อำเภอเกษตรวิสัย สุวรรณภูมิ ปทุมรัตต์ กิ่งอำเภอโพธิ์ทราย จังหวัดร้อยเอ็ด อำเภอชุมพลบุรี ท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ อำเภอราษีไศล จังหวัดศรีสะเกษ อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม และอำเภอค้อวัง จังหวัดยโสธร

ตัวแปร หมายถึง ตัวพิจารณากำหนดสถานภาพทางการศึกษาของโรงเรียน

คัตนี้เชิงเคียว หมายถึง อัตราส่วนของตัวแปรแต่ละตัวของแต่ละโรงเรียนหารด้วยจำนวนนักเรียนทั้งหมดของโรงเรียน

ดัชนีประกอบแต่งตั้งวงนำหนัก หมายถึง ผลรวมของดัชนีเชิงเดี่ยวคูณด้วย
นำหนักของดัชนีเชิงเดี่ยวตัวนั้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ผลของการวิจัยครั้งนี้จะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนพัฒนา
การศึกษาในเขตทุ่งกุลาร้องไห้ ซึ่งจะเป็นการช่วยยกระดับการศึกษาของประชาชนไทย
ในเขตนี้ให้มีมาตรฐานทางการศึกษาสูงขึ้นทัดเทียมกับท้องถิ่น ๆ ในประเทศไทย